

L'historiador Onofre Català, fill de Batea i rector de Gandesa

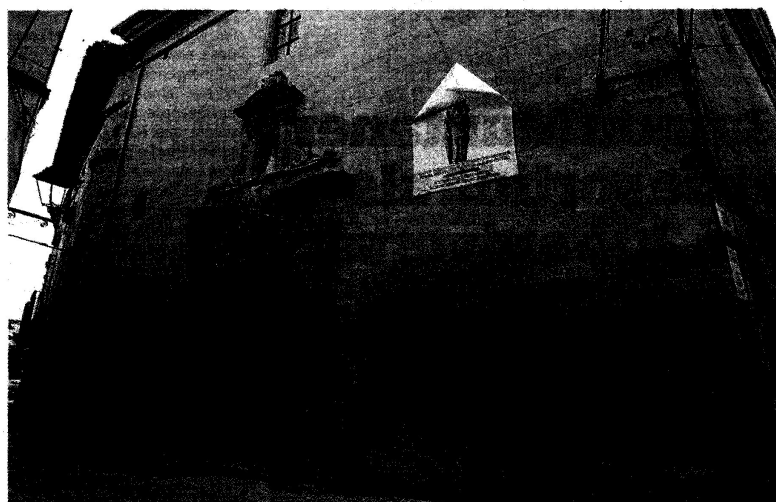
ANTON MONNER
Cronista de Gandesa

Crònica

Fill del notari Vicent Català i Elisabet Mirarnau, va deixar una ferma petjada històrica al territori, gràcies a algunes anotacions complementàries històriques a la parròquia. L'àmplia formació i l'amor a la terra el van fer relatar històries

L'any 1545 el Papa Pau III, a instàncies de l'emperador del Sacre Imperi Romà Germànic, Carles V, convocà el Concili de Trento que va durar fins a l'any 1563. Es va allargar durant el pontificat de cinc papes, amb l'objecte de reformar l'Església catòlica. L'objectiu de Carles V era el de posar pau als territoris de l'imperi on el protestantisme assolía importància i provocava conflictes bèl·lics. Si bé va nèixer per resoldre problemes polítics, l'Església catòlica, que vivia una profunda relaxació, aprofità el Concili per eliminar els continuats abusos i la dissipació moral dels seus jerarques quan calien contrarestar els èxits del teòleg Marí Luter, que havia denunciat llurs excessos i el Vaticà l'havia excomunicat com a heretge.

Les reformes del Concili van arribar aviat a les parròquies i als bisbats. Des d'aleshores, els bisbes i els rectors tingueren l'obligació de residir on se'ls destinava. Però el canvi més significat és que cada rector parroquial havia de registrar al *Quinqui Libris* («Llibre dels Cinc Llibres») els batejos, els casaments, els enterraments, les comunions i les confirmacions al poble on exercia. Gràcies al registre sacramental dels feligresos, alguns rectors hi anotaven anècdotes complementàries de gran rellevància històrica. Als batejos quedaven ressenyats els noms dels pares, avis i padrins, la procedència geogràfica, l'ofici que exercien i a vegades el carrer on vivien i el renom. El mateix quedava anotat als matrimonis i a les defuncions. Si la mort era natural o per accident i, si així era, ho complementaven amb topònims on havia succeït i les causes. En cas de guerres explicaven a l'exèrcit que pertanyien i on havien mort. Coneixem, per tant, el nombre exacte d'habitants de cada poble. A més dels llibres dels Censals i dels Capbreus, on els rectors exercien de notaris públics i registraven les compres, les vendes, els testaments i la caixa de crèdit on quedaven els imports dels deutes i l'interès que se'n pagava, com també als llibres de les Confraries on estan ressenyats com

Portal i façana de la Capella del Portal de Batea. FOTO: JOAN REVILLAS

funcionaven les institucions, els seus objectius i les accions socials que empenien i on les executaven. Part d'aquests arxius s'han perdut per les guerres. Però els que queden són una excel·lent font històrica.

No tots els rectors disposaven de les mateixes condicions per ressenyar els esdeveniments però, a Gandesa, un d'ells deixà multitud d'anotacions dins els documents eclesials. Als pocs anys d'acabar-se el Concili, naixia a Batea Onofre Català, fill del notari Vicent Català i Elisabet Mirarnau, que va deixar una ferma petjada històrica al territori, gràcies a algunes anotacions complementàries històriques a la parròquia. Era descendent dels Ducs d'Aquitània, dels Ducs de Cardona, i emparentats amb el Gran Castellà d'Amposta, Fernández d'Herèdia. A aquests llibres, concretament al de Baptismes de l'any 1571 al 1642, a la pàgina 189, explica la procedència i els estudis i escriu: «Jo, Onofre Català, prevere, Doctor en Teologia [...] vaig possessionar-me de la Prioral de Batea el 15 de desem-

“

El Dr. Català va morir a Gandesa el dia 1 de setembre del 1653 i les restes mortals estan enterrades a la cripta construïda per expressa voluntat seva al mig de l'absis de l'altar major

bre 1608. I de la rectoria de Gandesa el 17 de març del 1619 [...] Vaig aprendre a llegir i a escriure a Gandesa amb el mestre Pedro López de Ocaña. Vaig cursar gramàtica llatina a Tortosa amb el mestre Eduardo Díaz [...]. A Barcelona vaig aprendre dialèctica, física, tant natural com moral, i metafísica, i vaig acabar els estudis de Lògica Filosòfica a l'escola de Mestres i Doctors, presidida per Rafel Colomer, alt magistral en teologia. A València vaig estudiar el cinquè any de teologia

sota el mestratge de Pere Trilles».

L'àmplia formació i l'amor a la terra li atorgaren la possibilitat de relatar històries sobretot al llibre *Sit memorie posteris*, algunes memorables viscudes directament, com l'entrada de l'exèrcit del rei i saqueig de Batea l'any 1643, on escrigué: «Entrant per la Vall de Batea un exercit de 6000 homens ab 3000 cavalls [...] en Batea se feren forts los de la vila ab soldats francesos y catalans dela Diputació y aventos promès lo marques dela Enojosa que rendisen la plaça y noels farien res [...] Pelejaren 4 dies i 4 nits [...] i foren vençuts los de dins. Mori de la part de la terra 200 persones, 40 de Batea, alguns de Caseres y de Vilalba y los demes eren soldats francesos i catalans».

També ressenya altres fets històrics, com l'entrada i el saqueig d'Orta l'any 1640, la fundació del Convent de Cardó, la creació d'un sometent comarcal per combatre el bandolerisme comandat per Joan Meix, l'escut heràldic d'Esteve Garret, rector de Gandesa i futur president de la Generalitat, els dos cops que va passar per

Gandesa sant Vicent Ferrer i on va predicar, les anècdotes d'aquest viscudes amb l'alcalde jueu, els moviments demogràfics i urbanístics, explicacions sobre l'església romànica, les grans secades que visqué la comarca, les canalitzacions de fonts, entre moltes altres. Totes les reproduïxo als meus llibres *L'Arxiu Parroquial de Gandesa* i *Història de Gandesa, Cruïlla de camins*, com l'expedició al Rosselló dels soldats de la Comandària, de la Preceptoria d'Orta i de la Comanda de Vilalba, l'any 1639, comandats pel capità Jaume Font, el canvi de conreu de la vinya propietat del rector de la varietat malvasia per garnatxa. Són la majoria joies històriques, la majoria viscudes i fonts imprescindibles per enriquir la Història General.

A més d'historiador i teòleg, fou l'hereu a Batea de la casa paterna on havia nascut, a l'indret conegut a l'entrada al poble, Mare de Déu del Portal. Quan la vila es va engrandir i va desaparèixer aquesta porta, cedí amb els seus germans Miquel i Dionís part de l'immoble familiar per construir-hi l'actual capella de la Mare de Déu del Portal, formant ambdós immobles un sol cos. Per conservar el cèlebre cognom Català ja que cap nebot no tingué descendència masculina, va donar a la neboda, filla de Dionís, Isabel Anna, casada amb Miquel Torres, tots els béns familiars i l'escut heràldic familiar al seu fill, Miquel Onofre, canviant el cognom Torres per Català. D'aquesta branca nasqueren personalitats rememorades com sant Enric d'Ossó de Vinebre, la Núria de Gispert, presidenta del Parlament o l'esposa de Xavier Trias, exalcalde de Barcelona.

El Dr. Català va morir a Gandesa el dia 1 de setembre del 1653 i les restes mortals estan enterrades a la cripta construïda per expressa voluntat seva al mig de l'absis de l'altar major del temple romànic de Gandesa, segons consta a la «Causa Pia» signada l'1 d'octubre del 1650, i a més té un carrer a la ciutat amb el seu nom.